

॥पञ्चमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः॥

यदेकेन सङ्गस्थापयति यज्ञस्य सन्तत्या अविच्छेदायैन्द्राः
पश्वो ये मुष्करा यदैन्द्राः सन्तोऽग्निभ्य आलभ्यन्ते देवताभ्यः
सुमदं दधात्याग्नेर्यीस्त्रिष्टुभौ याज्यानुवाक्याः कुर्याद्यदाग्नेर्यीस्तेनाऽ-
ऽग्नेया यत् त्रिष्टुभस्तेनैन्द्राः समृच्छै न देवताभ्यः सुमदं दधाति
वायवै नियुत्वते तूपरमा लंभते तेजोऽग्नेर्वायुस्तेजसं एष आ लंभ्यते
तस्माद्यद्विद्यं वायुर्- (१)

वाति तद्विद्याङ्गःग्निर्दहति स्वमेव तत्तेजोऽन्वेति यन्न नियुत्वते
स्यादुन्माद्येद्यजमानो नियुत्वते भवति यजमानस्यानुन्मादाय
वायुमतीश्वेतवती याज्यानुवाक्ये भवतः सतेजस्त्वाय हिरण्यगुर्भः
समवर्तताग्र इत्याधारमा घारयति प्रजापतिर्वै हिरण्यगुर्भः
प्रजापतेरनुरूपत्वाय सर्वाणि वा एष रूपाणि पशूनां प्रत्या लंभ्यते
यच्चश्रुणस्तत् (२)

पुरुषाणां रूपं यत्तूपरस्तदश्वानां यदन्यतोदन्तद्वां
यदव्यां इव शुफास्तदवीनां यदुजस्तदुजानां वायुर्वै पशूनां
प्रियं धाम् यद्वायव्यो भवत्येतमेवैनमुभि सञ्जानानाः पशव उप-
तिष्ठन्ते वायव्यः कुर्याद्यदाग्नेयाः प्राजापत्याः इत्याहुर्यद्वायव्यं
कुर्यात्प्रजापतेरियाद्यत्राजापत्यं कुर्याद्वायो- (३)

रियाद्यद्वायव्यं पशुर्भवति तेन वायोर्नैति यत्प्राजापत्यः
 पुरोडाशे भवति तेन प्राजापत्नैति यद्वादशकपालस्तेन
 वैश्वानुराग्नैत्याग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपति दीक्षिष्यमाणो-
 ऽग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञो देवतांश्चैव यज्ञं चाऽऽरभतेऽग्निरंवमो
 देवतानां विष्णुः परमो यदौग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपति
 देवता (४)

एवोभयतः परिगृह्य यजमानोऽव रुन्धे पुरोडाशेन वै देवा
 अमुष्मिलोक आर्द्धुवश्चरुणाऽस्मिन् यः कामयेतामुष्मिलोके
 क्रध्युयामिति स पुरोडाशं कुर्वीतामुष्मिन्नेव लोक क्रध्नोति
 यदुष्टाकपालस्तेनाऽग्नेयो यत् त्रिकपालस्तेन वैष्णवः समृद्धै
 यः कामयेतास्मिलोक क्रध्युयामिति स चरुं कुर्वीताग्नेर्घृतं
 विष्णौस्तण्डुलास्तस्मा- (५)

चरुः कार्योऽस्मिन्नेव लोक क्रध्नोत्यादित्यो भवतीयं वा
 अदितिरस्यामेव प्रति तिष्ठत्यथो अस्यामेवाधिं यज्ञं तनुते यो वै
 संवथ्सुरमुख्यमभृत्वाऽग्निं चिनुते यथा सामि गर्भोऽवपद्यते ताहगेव
 तदार्तिमार्च्छद्वैश्वानुरं द्वादशकपालं पुरस्तान्निर्वपेथसंवथ्सुरो वा
 अग्निर्वैश्वानुरो यथा संवथ्सुरमास्वा (६)

काल आगते विजायत एवमेव संवथ्सुरमास्वा काल
 आगतेऽग्निं चिनुते नार्तिमार्च्छत्युषा वा अग्नेः प्रिया तनूर्यद्वैश्वानुरः

प्रियामेवास्य तु नुवुमवं रुन्धे त्रीण्येतानि हुवीःषि भवन्ति त्रयं
इमे लोका एषां लोकानाः रोहाय॥ (७)

यद्रियंद्वायुर्च्छुणस्तद्वायोर्निर्वपति देवतास्तस्मादावाष्ट्रिःशब्दः॥ [१]

प्रजापतिः प्रजाः सृष्टा प्रेणानु प्राविशत्ताभ्यः पुनः सम्भवितुं
नाशक्रोध्मौऽब्रवीद्भवदिथ्म यो मेतः पुनः सञ्चिनवदिति तं
देवाः समचिन्वन्ततो वै त आर्धुवन् यथसुमचिन्वन्तचित्यस्य
चित्यत्वं य एवं विद्वानुग्निं चिनुत क्रध्नोत्येव कस्मै कमुग्निश्चीयतु
इत्याहुरग्निवान् (८)

असानीति वा अग्निश्चीयतेऽग्निवानेव भवति कस्मै
कमुग्निश्चीयतु इत्याहुर्देवा मा वेदन्तिः वा अग्निश्चीयते विदुरेन
देवाः कस्मै कमुग्निश्चीयतु इत्याहुर्गृह्यसानीति वा अग्निश्चीयते
गृह्येव भवति कस्मै कमुग्निश्चीयतु इत्याहुः पशुमानसानीति वा
अग्निः (९)

चीयते पशुमानेव भवति कस्मै कमुग्निश्चीयतु इत्याहुः सुप्त
मा पुरुषा उपं जीवानिति वा अग्निश्चीयते त्रयः प्राश्चम्बयः प्रत्यं
च आत्मा संसम एतावन्त एवैनम्मुष्मिलोक उपं जीवन्ति प्रजा-
पतिरग्निमचिकीषत तं पृथिव्यब्रवीत्र मय्युग्निं चैष्युसेति मा धक्ष्यति
सा त्वातिदृह्यमाना वि धविष्ये (१०)

स पार्षीयान्भविष्यसीति सौऽब्रवीत्तथा वा अहं करिष्यामि
यथा त्वा नातिधृक्ष्यतीति स इमामुभ्यमृशत् प्रजापतिस्त्वा

सादयतु तया देवतंयाऽङ्गिरस्वद्धुवा सीदेतीमामेवेष्टकां
कृत्वोपाधत्तान्तिदाहाय यत्प्रत्यग्निं चिन्वीत तदभि मृशेत्प्रजा-
पतिस्त्वा सादयतु तया देवतंयाऽङ्गिरस्वद्धुवा सीद (११)

इतीमामेवेष्टकां कृत्वोपाधत्तान्तिदाहाय प्रजापतिरकामयतु
प्र जायेयेति स एतमुख्यमपश्यत्ते संवर्थस्त्रमविभृस्ततो वै स
प्राजायत तस्मांसंवर्थस्त्रं भार्यः प्रैव जायते तं वसंवोऽब्रुवन्म्र
त्वमंजनिष्ठा वृयं प्र जायामहा इति तं वसुभ्यः प्रायच्छुतं
त्रीण्यहान्यविभरुस्तेन (१२)

त्रीणि च शतान्यसृजन्त त्रयस्त्रिः शतं च तस्मात् अहं भार्यः
प्रैव जायते तात्रुद्रा अब्रुवन्म्र यूयमंजनिष्ठं वृयं प्र जायामहा
इति त रुद्रेभ्यः प्रायच्छुन्त षडहान्यविभरुस्तेन त्रीणि च
शतान्यसृजन्त त्रयस्त्रिः शतं च तस्मात्पद्धुहं भार्यः प्रैव जायते
तानादित्या अब्रुवन्म्र यूयमंजनिष्ठं वृयं (१३)

प्र जायामहा इति तमादित्येभ्यः प्रायच्छुन्तं द्वादशाहान्यविभरुस्ते
त्रीणि च शतान्यसृजन्त त्रयस्त्रिः शतं च तस्माद्वादशाहं भार्यः प्रैव
जायते तेनैव ते सहस्रमसृजन्तोखा सहस्रतमीं य एवमुख्यं
साहस्रं वेद प्र सहस्रं पशूनाम्रोति॥ (१४)

अग्निवान्यशुमानसानीति वा अग्निर्धैविष्ये मृशेत्प्रजापतिस्त्वा सादयतु तया देवतंयाऽङ्गिरस्वद्धुवा सीद
तेन तानादित्या अब्रुवन्म्र यूयमंजनिष्ठं वृयचत्वारि शतां॥ ७ ॥

यजुंषा वा एषा क्रियते यजुंषा पच्यते यजुंषा वि मुंच्यते
यदुखा सा वा एषैतर्हि यातयाम्नी सा न पुनः प्रयुज्येत्याहुरग्ने
युक्ष्वा हि ये तवं युक्ष्वा हि दैवहूतम् इत्युखायां जुहोति तेनैवैनां
पुनः प्रयुक्षे तेनायांतयाम्नी यो वा अग्निं योग् आगते युनक्ति युक्षे
युआनेष्वग्ने (१५)

युक्ष्वा हि ये तवं युक्ष्वा हि दैवहूतम् इत्याहैष वा
अग्नेर्योगस्तेनैवैन् युनक्ति युक्षे युआनेषु ब्रह्मवादिनो वदन्ति
न्युङ्गिश्चेत्व्या(३) उत्ताना(३) इति वयसां वा एष प्रतिमया
चीयते यदुग्निर्यन्यश्च चिनुयात्पृष्ठित एनमाहृतय ऋच्छेयुर्यदुत्तानं
न परितु शक्रयादसुवर्ग्योऽस्य स्यात्प्राचीनमुत्तानम् (१६)

पुरुषशीर्षमुपं दधाति मुखुत एवैनमाहृतय ऋच्छन्ति नोत्तानं
चिनुते सुवर्ग्योऽस्य भवति सौर्या जुहोति चक्षुरेवास्मिन्प्रति दधाति
द्विर्जुहोति द्वे हि चक्षुषी समान्या जुहोति समानः हि चक्षुः
समृद्धै देवासुराः संयत्ता आसन्ते वामं वसुं सं न्यदधत् तदेवा
वामभृतावृञ्जत् तद्वामभृतो वामभृत्वं यद्वामभृतमुपदधाति वाममेव
तया वसु यजमानो भ्रातृव्यस्य वृक्षे हिरण्यमूर्धा भवति ज्योतिर्वै
हिरण्यं ज्योतिर्वामं ज्योतिषेवास्य ज्योतिर्वामं वृक्षे द्वियजुर्भवति
प्रतिष्ठित्यै॥ (१७)

आपो वरुणस्य पतंय आसन्ता अग्निरभ्यध्यायत्ताः
 समभवत्तस्य रेतः परापतत्तदियमभवद्यद्वितीयं परापतत्तदसा-
 वभवदियं वै विराङ्गसौ स्वराङ्गद्यद्विराजावुपदधातीमे एवोपं धत्ते
 यद्वा असौ रेतः सिश्वति तदस्यां प्रतिं तिष्ठति तत्र जायते ता
 ओषधयः (१८)

वीरुधो भवन्ति ता अग्निरत्ति य एवं वेद प्रैव जायते-
 ऽन्नादो भवति यो रेतस्वी स्यात्प्रथमायां तस्य चित्यामुभे
 उपं दध्यादिमे एवास्मै समीची रेतः सिश्वते यः सिक्तरेताः
 स्यात्प्रथमायां तस्य चित्यामन्यामुपं दध्यादुत्तमायामन्याः रेतं
 एवास्य सिक्तमाभ्यामुभयतुः परि गृह्णाति संवध्सुरं न कम् (१९)

चन प्रत्यवरोहेत्र हीमे कं चन प्रत्यवरोहत्तस्तदेनयोर्व्रतं
 यो वा अपशीर्घाणमग्निं चिनुतेऽपशीर्घामुष्मिलोके भवति यः
 सशीर्घाणं चिनुते सशीर्घामुष्मिलोके भवति चित्ति जुहोमि
 मनसा घृतेन यथा देवा इहागमन्वीतिहोत्रा ऋतावृथः समुद्रस्य
 वुयुनस्य पत्मजुहोमि विश्वकर्मणे विश्वाहामर्त्यः हुविरिति
 स्वयमातृणामुपधाय जुहोति (२०)

एतद्वा अग्नेः शिरः सशीर्घाणमेवाग्निं चिनुते सशीर्घामुष्मिलोके
 भवति य एवं वेदं सुवर्गाय वा एष लोकाय चीयते यदग्निस्तस्य
 यदयथापूर्वं क्रियते ऽसुवर्ग्यमस्य तथसुवर्ग्योऽग्निश्वितिमुपधायाभि

मृशेच्चित्तिमर्चित्तिं चिनवद्वि विद्वान्पृष्ठेवं वीता वृजिना च
मर्त्तन्त्राये च नः स्वपुत्यायं देव दितिं च रास्वादिंतिमुरुष्येति
यथापूर्वमेवैनामुपं धत्ते प्राश्चमेनं चिनुते सुवर्ग्योऽस्य भवति॥ (२१)

ओषधयः कञ्जुहोति स्वपुत्यायाशादश च॥४॥ [४]

विश्वकर्मा दिशां पतिः स नः पशून्यातु सोऽस्मान्यातु तस्मै
नमः प्रजापती रुद्रो वरुणोऽग्निर्दिशां पतिः स नः पशून्यातु सोऽ-
स्मान्यातु तस्मै नमं एता वै देवता एतेषां पशूनामधिपतयस्ताभ्यो
वा एष आ वृश्यते यः पशुशीरुषाण्युपदधांति हिरण्येष्टका उप-
दधात्येताभ्यं एव देवताभ्यो नमस्करोति ब्रह्मवादिनः (२२)

वदन्त्यग्नौ ग्राम्यान्पशून्प्र दधाति शुचाऽरण्यानर्पयति किं ततु
उच्छिष्ठपतीति यद्धिरण्येष्टका उपदधात्यमृतं वै हिरण्यममृतेनैव
ग्राम्येभ्यः पशुभ्यो भेषजं करोति नैनान् हिनस्ति प्राणो वै
प्रथमा स्वयमातृणा व्यानो द्वितीयोपानस्तृतीयानु प्राण्यात्प्रथमाऽ-
स्वयमातृणामुपधायं प्राणेनैव प्राणं समर्धयति व्यन्यात् (२३)

द्वितीयामुपधायं व्यानेनैव व्यानं समर्धयत्यपान्यात्तुतीयामुपधार-
समर्धयत्यथो प्राणेरैवैनऽ समिञ्छे भूर्भुवः सुवरिति स्वयमा-
तृणा उपं दधातीमे वै लोकाः स्वयमातृणा एताभिः खलु वै
व्याहृतीभिः प्रजापतिः प्राजायत यदेताभिर्व्याहृतीभिः स्वयमातृणा
उपदधातीमानेव लोकानुपधायैषु (२४)

लोकेष्वधि प्र जायते प्राणायं व्यानायांपानायं वाचे त्वा
 चक्षुषे त्वा तयोऽदेवतयोऽग्निरस्वद्धुवा सोदाग्निना॑ वै देवाः सुवर्गं
 लोकमज्जिगा॒ सन्तेन॑ पतितुं नाशकुवृन्त एताश्वतसः स्वयमातृणा॑
 अपश्यन्ता दिक्षूपादधत् तेन॑ सर्वतश्चक्षुषा सुवर्गं लोकमायन्॑
 यच्चतसः स्वयमातृणा॑ दिक्षूपदधाति॑ सर्वतश्चक्षुषैव तदग्निना॑
 यजमानः सुवर्गं लोकमैति॥ (२५)

ब्रह्मवादिनो व्यन्यादेषु यजमानस्त्रीणि च॥४॥ [५]

अग्ने आ याहि वीतयु॑ इत्याहाहृतैवैनंमग्निं दूतं वृणीमहृ
 इत्याहृ हृत्वैवैन॑ वृणीतेऽग्निनाग्निः समिध्यत् इत्याहृ॑ समिन्द्ध
 एवैनंमग्निर्वृत्राणि॑ जघ्ननुदित्याहृ॑ समिन्द्ध एवास्मिन्निन्द्रियं दंधात्यग्ने॑
 स्तोमम्मनामहृ॑ इत्याहृ॑ मनुत एवैनंमेतानि॑ वा अहा॑॑ रूपाणि॑ (२६)

अन्वहमेवैन॑ चिनुतेऽवाहा॑॑ रूपाणि॑ रुन्धे ब्रह्मवादिनो॑
 वदन्ति कस्मांथस्त्याद्यातयांमीरन्या॑ इष्टका॑ अयोतयामी॑ लोकं
 पृणेत्यैन्द्राग्नी॑ हि बारहस्पत्येति॑ ब्रूयादिन्द्राग्नी॑ च हि देवानां॑
 बृहस्पतिश्चायोतयामानोऽनुचरवती॑ भवत्यजामित्वायानुष्टुभानु॑
 चरत्यात्मा॑ वै लोकं पृणा॑ प्राणोऽनुष्टुसस्मात्प्राणः॑ सर्वाण्यङ्गान्यनु॑
 चरति॑ ता अस्य॑ सूददोहसः॑ (२७)

इत्याहृ॑ तस्मात्परुषिपरुषि॑ रसः॑ सोमऽ॑ श्रीणन्ति॑ पृश्जंय॑
 इत्याहान्नं॑ वै पृश्ज्यन्नमेवाव॑ रुन्धेऽको॑ वा अग्निरको॑ऽन्नमन्नमेवाव॑

रुन्धे जन्मं देवानां विशंस्त्रिष्वा रोचने दिव इत्याहेमानेवास्मै लोकां
ज्योतिष्मतः करोति यो वा इष्टकानां प्रतिष्ठां वेद प्रत्येव तिष्ठति
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीदेत्याहैषा वा इष्टकानां प्रतिष्ठा य
एवं वेद प्रत्येव तिष्ठति॥ (२८)

रूपाणि सूदवोहस्तया पोडंश च॥३॥ [६]

सुवर्गाय वा एष लोकाय चीयते यदग्निर्वर्जं एकादशीनी
यदग्नावेकादशीनी मिनुयाद्वज्रैणैन ९ सुवर्गाल्लोकादन्तर्दध्याद्यन्न
मिनुयाथस्वरूपिः पशून्वर्धयेदेकयूपं मिनोति नैनं वज्रैण
सुवर्गाल्लोकादन्तर्दधाति न स्वरूपिः पशून्वर्धयति वि वा एष
इन्द्रियेण वीर्येणर्ध्यते योऽग्निं चिन्वन्नधिक्रामत्यैन्द्रिया (२९)

ऋचाक्रमणं प्रतीष्टकामुपं दध्यान्नेन्द्रियेण वीर्येण व्यृद्धते रुद्रो
वा एष यदग्निस्तस्य तिस्रः शरव्योः प्रतीचीं तिरश्च्यनूचीं ताभ्यो
वा एष आ वृश्यते योऽग्निं चिनुतेऽग्निं चित्वा तिसृधन्वमयांचितं
ब्राह्मणाय दद्यात्ताभ्य एव नमस्करोत्यथो ताभ्य एवात्मानं
निष्कीणीते यत्ते रुद्र पुरः (३०)

धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्र संवर्ध्सरेण नमस्करोमि
यत्ते रुद्र दक्षिणा धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते रुद्र परिवर्ध्सरेण
नमस्करोमि यत्ते रुद्र पश्चाद्धनुस्तद्वातो अनु वातु ते तस्मै ते
रुद्रेदावर्ध्सरेण नमस्करोमि यत्ते रुद्रोत्तराद्धनुस्तत् (३१)

वातो अनुं वातु ते तस्मै ते रुद्रेदुवथ्सरेण नमस्करोमि यत्ते
रुद्रोपरि धनुस्तद्वातो अनुं वातु ते तस्मै ते रुद्र वथ्सरेण नमस्करोमि
रुद्रो वा एष यदुग्निः स यथा॑ व्याघ्रः कुञ्जस्तिष्ठत्येवं वा एष एतरहि
सञ्चितमेतौरुपं तिष्ठते नमस्कारैरेवैनँ शमयति यैऽग्नयः (३२)

पुरीष्या॑ः प्रविष्टाः पृथिवीमनुं। तेषां त्वमस्युत्तमः प्र णो
जीवातवे सुवा। आपं त्वाऽग्ने मनसापं त्वाऽग्ने तपसापं
त्वाऽग्ने दीक्षयापं त्वाग्न उपसद्ग्निरापं त्वाऽग्ने सुत्ययापं त्वाऽग्ने
दक्षिणाभिरापं त्वाऽग्नेऽवभूयेनापं त्वाऽग्ने वशयापं त्वाऽग्ने
स्वगाकारेणेत्याहैषा वा अग्नेरास्तिस्तयैवैनंमाप्रोति॥ (३३)

ऐन्द्रिया पुर उत्तुराद्वनुस्तद्ग्रयं आहाश्च च॥५॥ [७]

गायत्रेण पुरस्तादुपं तिष्ठते प्राणमेवास्मिन्दधाति बृहद्रथन्तुरा-
भ्याँ पक्षावोजं एवास्मिन्दधात्यृतुस्थायज्ञायज्ञियैन् पुच्छमृतुष्वेव
प्रति तिष्ठति पृष्ठैरुपं तिष्ठते तेजो वै पृष्ठानि तेजं एवास्मिन्दधाति
प्रजापतिरग्निमसृजत् सोऽस्माथ्मृष्टः पराङ्मैत्तं वारवन्तीयैनावारयत
तद्वारवन्तीयस्य वारवन्तीयत्वँ श्येतेन श्येती अकुरुत् तच्छ्रैतस्य
श्यैतत्वम् (३४)

यद्वारवन्तीयैनोपतिष्ठते वारयत एवैनँ श्येतेन श्येती कुरुते
प्रजापतेरहृदयेनापिपक्षं प्रत्युपं तिष्ठते प्रेमाणमेवास्य गच्छति
प्राच्या॑ त्वा दिशा सादयामि गायत्रेण छन्दसाग्निना॑ देवतयाग्ने॒

शीर्षाग्नेः शिर उपं दधामि दक्षिणया त्वा दिशा सांदयामि त्रैष्टुभेन्
छन्दसेन्द्रेण देवतयाग्नेः पक्षेणाग्नेः पक्षमुपं दधामि प्रतीच्या त्वा
दिशा सांदयामि (३५)

जागतेन छन्दसा सवित्रा देवतयाग्नेः पुच्छेनाग्नेः पुच्छमुपं
दधाम्युदीच्या त्वा दिशा सांदयाम्यानुष्टुभेन छन्दसा मित्रावरुणाभ्यां
देवतयाग्नेः पक्षेणाग्नेः पक्षमुपं दधाम्यूर्ध्या त्वा दिशा सांदयामि
पाङ्केन छन्दसा बृहस्पतिना देवतयाग्नेः पृष्ठेनाग्नेः पृष्ठमुपं दधामि
यो वा अपांत्मानमग्निं चिनुते अपांत्मामुष्मिल्लोके भवति यः सात्मानं
चिनुते सात्मामुष्मिल्लोके भवत्यात्मेष्टका उपं दधात्येष वा अग्नेरात्मा
सात्मानमेवाग्निं चिनुते सात्मामुष्मिल्लोके भवति य एवं वेदा॥ (३६)

श्येतुत्वं प्रतीच्या त्वा दिशा सांदयामि यः सात्मानश्चिनुते द्विविश्वतिश्च॥ ३॥ [८]

अग्नं उदधे या त इषुर्युवा नाम् तया नो मृड तस्यास्ते
नमस्तस्यास्ते उपं जीवन्तो भूयास्माग्ने दुध्र गद्य किंशिल वन्य
या त इषुर्युवा नाम् तया नो मृड तस्यास्ते नमस्तस्यास्ते उपं
जीवन्तो भूयास्म पञ्च वा एतेऽग्नयो यच्चितय उदधिरेव नामं प्रथमो
दुध्रः (३७)

द्वितीये गद्यस्तृतीयः किंशिलश्वतुर्थो वन्यः पञ्चमस्तेभ्यो
यदाहुतीर्न जुहुयादध्वर्यु च यजमानं च प्र दहेयुर्यदेता
आहुतीर्जुहोति भागधेयैनैवैनाऽच्छमयति नार्तिमाच्छत्यध्वर्युर्न

यज्ञमानो वाङ्मा आसन्नसोः प्राणौऽक्ष्योश्वक्षुः कर्णयोः श्रोत्रं
बाहुवोर्बलं मूरुवोरोजोऽरिष्टा विश्वान्यङ्गानि तुनूः (३८)

तुनुवां मे सुह नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीरप् वा
एतस्मात्प्राणाः क्रामन्ति यौऽग्निं चिन्वन्नधिक्रामति वाङ्मा
आसन्नसोः प्राण इत्याह प्राणनेवाऽत्मन्धते यो रुद्रो अग्नौ यो
अप्सु य ओषधीषु यो रुद्रो विश्वा भुवनाविवेश तस्मै रुद्राय
नमो अस्त्वाहुतिभागा वा अन्ये रुद्रा हुविर्भागाः (३९)

अन्ये शंतरुद्रीयं हुत्वा गांवीधुकं चरुमेतेन यजुषा
चरमायामिष्टकायां नि दंध्याद्वाग्धेयैनैवैनं शमयति तस्य त्वै
शंतरुद्रीयं हुतमित्याहुर्यस्यैतदग्नौ क्रियत इति वसंवस्त्वा
रुद्रैः पुरस्तात्पान्तु पितरस्त्वा युमराजानः पितृभिर्दक्षिणतः
पान्त्वादित्यास्त्वा विश्वैद्वैः पश्चात्पान्तु द्युतानस्त्वा मारुतो
मुरुद्विरुत्तरतः पातु (४०)

देवास्त्वेन्द्रज्येष्ठा वरुणराजानोऽधस्ताच्छोपरिष्टाच्च पान्तु न वा
एतेनं पूतो न मेध्यो न प्रोक्षितो यदेनमतः प्राचीनं प्रोक्षति
यथस्त्रितमाज्येन प्रोक्षति तेनं पूतस्तेन मेध्यस्तेन प्रोक्षितः॥ (४१)

दुधस्तनूरहुविर्भागाः पातु द्वात्रिंशत्ता॥ ५॥ [१]

समीची नामासि प्राची दिक्षस्यास्तेऽग्निरधिपतिरसितो रक्षिता
यश्चाधिपतिर्यश्च गोप्ता ताभ्यां नमस्तौ नो मृडयतान्ते यं द्विष्मो यश्च

नो द्वेष्टि तं वां जम्भे दधाम्योऽस्विनी नामांसि दक्षिणा दिक्तस्यांस्तु
इन्द्रोऽधिंपतिः पृदांकुः प्राची नामांसि प्रतीची दिक्तस्यांस्ते (४२)

सोमोऽधिंपतिः स्वजोऽवस्थावा नामास्युदीची दिक्तस्यांस्ते
वरुणोऽधिंपतिस्तिरश्चराजिरधिंपत्री नामांसि बृहती दिक्तस्यांस्ते
बृहस्पतिरधिंपतिः श्वित्रो वशिनी नामांसीयं दिक्तस्यांस्ते यमोऽधिं-
पतिः कल्माषंग्रीवो रक्षिता यश्चाधिंपतिर्यश्च गोसा ताभ्यां नमस्तौ
नौ मृडयतान्ते यं द्विष्मो यश्च (४३)

नो द्वेष्टि तं वां जम्भे दधाम्येता वै देवता अग्निं चितः रक्षन्ति
ताभ्यो यदाहुतीर्नं जुहुयादध्वर्युं च यजंमानं च ध्यायेयुर्यदेता
आहुतीर्जुहोति भागधेयैनैवैनांच्छमयति नार्तिमाच्छत्यध्वर्युर्न
यजंमानो हेतयो नामं स्थं तेषां वः पुरो गृहा अग्निर्व इषवः
सलिलो निलिम्पा नामं (४४)

स्थं तेषां वो दक्षिणा गृहाः पितरो व इषवः सगरो वुञ्जिणो
नामं स्थं तेषां वः पुश्चाद्गृहाः स्वप्रो व इषवो गह्वरोऽवस्थावानो
नामं स्थं तेषां व उत्तराद्गृहा आपो व इषवः समुद्रोऽधिंपतयो नामं
स्थं तेषां व उपरि गृहा वरुषं व इषवोऽवस्वान्क्रव्या नामं स्थं
पार्थिवास्तेषां व इह गृहाः (४५)

अन्नं व इषवो निमिषो वातनामन्तेभ्यो वो नमस्ते नौ मृडयत
ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि हुतादो वा अन्ये

देवा अंहुतादोऽन्ये तान्गिर्चिदेवोभयांन्रीणाति दध्ना मंधुमिश्रेणैता
आहुतीर्जुहोति भागुधेयैनैवैनांन्रीणात्यथो खल्वाहुरिष्टका वै देवा
अंहुताद इति (४६)

अनुपरिक्रामं जुहोत्यपरिवर्गमेवैनांन्रीणातीमः स्तनमूर्जस्वन्तं
धयापां प्रप्यातमग्ने सरिरस्य मध्यै। उथसं जुषस्व मधुमन्तमूर्व
समुद्रियः सदनमा विशस्वा यो वा अग्निं प्रयुज्य न विमुश्वति
यथाश्वौ युक्तोऽविमुच्यमानः क्षुध्यन्पराभवत्येवमस्याग्निः परा
भवति तं पराभवन्तं यजमानोऽनु परा भवति सोऽग्निं चित्वा
लूक्षः (४७)

भवतीमः स्तनमूर्जस्वन्तं धयापामित्याज्यस्य पूर्णाः सुचं
जुहोत्येष वा अग्नेर्विमोको विमुच्यैवास्मा अन्नमपि दधाति
तस्मादाहुर्यश्वैवं वेद् यश्च न सुधायः हु वै वाजी सुहितो
दधातीत्यग्निर्वाव वाजी तमेव तत्प्रीणाति स एनं प्रीतः प्रीणाति
वसीयान्भवति॥ (४८)

प्रतीची दिक्तस्यास्ते द्विष्ठो यश्च निलिम्पा नामेह गृहा इति लूक्षो वसीयान्भवति॥७॥—[१०]

इन्द्राय राज्ञे सूकरो वरुणाय राज्ञे कृष्णो यमाय राज्ञ ऋशयं
ऋषभाय राज्ञे गवयः शार्दूलाय राज्ञे गौरः पुरुषराजाय मुर्कटः
क्षिप्रश्येनस्य वर्तिका नीलङ्गोः क्रिमिः सोमस्य राज्ञः कुलुङ्गः

सिन्धौः शिंशुमारो हि मवंतो हुस्ती॥ (४९)

इन्द्रायाष्टविंशतिः॥१॥ [११]

मयुः प्राजापत्य ऊलो हलीक्षणो वृषदशस्ते धातुः सरस्वत्यै
शारिः श्येता पुरुषवारब्सरस्वते शुकः श्येतः पुरुषवागारण्योऽजो
नंकुलः शका ते पौष्णा वाचे क्रौञ्चः॥ (५०)

मयुम्योविंशतिः॥१॥ [१२]

अपां नम्रे जुषो नाक्रो मकरः कुलीकयस्तेऽकूपारस्य वाचे
पैङ्गराजो भगाय कुषीतक आती वाहुसो दर्विदा ते वायुव्या
दिग्भ्यश्वक्रवाकः॥ (५१)

अपामेकान्नविंशतिः॥१॥ [१३]

बलायाजगर आखुः सृजया शयण्डकस्ते मैत्रा मृत्यवेऽसितो
मन्यवै स्वजः कुम्भीनसः पुष्करसादो लौहिताहिस्ते त्वाष्ट्राः
प्रतिश्रुत्कायै वाहुसः॥ (५२)

[१४]

पुरुषमृगश्वन्द्रमसे गोधा कालंका दार्वाघाटस्ते वनस्पतीनामेण्यहृ
कृष्णो रात्रियै पिकः श्विङ्गा नीलशीर्णी तेऽर्यम्णे धातुः
कल्कटः॥ (५३)

[१५]

सौरी बलाकशर्यो मयूरः श्येनस्ते गन्धुर्वाणां वसूनां कुपिङ्गलो
रुद्राणां तित्तिरी रोहित्कुण्डुणाचीं गोलत्तिका ता अंफसुरसामरण्याय
सूमरः॥ (५४)

[१६]

पृष्ठतो वैश्वदेवः पित्वो न्यङ्कः कशस्तेऽनुमत्या अन्यवापो
अर्धमासानां मासां कश्यपः क्षयिः कुटुर्दात्यौहस्ते सिनीवाल्यै
बृहस्पतये शित्पुटः॥ (५५)

[१७]

शका भौमी पात्रः कशो मार्थीलवस्ते पितृणामृतूनां जहका
संवध्सुराय लोपा कुपोत् उलूकः शशस्ते नैरँक्रताः कृकुवाकुः
सावित्रः॥ (५६)

बलाय पुरुषमृगः सौरी पृष्ठतः शकाशादशाशादश॥ १॥ [१८]

रुरु रौद्रः कृकलासः शकुनिः पिप्पका ते शरव्यायै
हरिणो मारुतो ब्रह्मणे शार्गस्तुरक्षुः कृष्णः श्वा चेतुरक्षो गर्दुभस्त
इतरजुनानामुग्रये धूङ्गां॥ (५७)

रुरुर्विशृतिः॥ १॥ [१९]

अलज आन्तरिक्ष उद्रो मद्दुः पुवस्तेऽपामदित्यै
हसुसाचिरिन्द्राण्यै कीरशा गृध्रः शितिकक्षी वार्धाणसस्ते
दिव्या द्यावापृथिव्या श्वावित्॥ (५८)

[२०]

सुपुर्णः पा॒र्जन्यो हृ॒सो वृ॒क्तो वृषद्॒शस्त ऐ॒न्द्रा अ॒पामुद्रो॑-
अ॒र्यम्णो लौप॒शः सि॒हो नंकुलो व्याघ्रस्ते महेन्द्रायु॑ कामायु॑
परस्वान्॥ (५९)

अल्जः सुपुर्णौ॒ऽद्यादशाद्यादशा॥ १॥ [२१]

आग्नेयः कृष्णग्रीवः सारस्वती मेषी बुभुः सौम्यः पौष्णः श्यामः
शिंतिपृष्ठो बार्हस्पत्यः शिल्पो वैश्वदेव ऐन्द्रो॒ऽरुणो मारुतः कल्माषं॑
ऐन्द्राग्नः सङ्खितो॒ऽधोरामः सावित्रो वारुणः पेत्वः॥ (६०)

आग्नेयो द्वाविशतिः॥ १॥ [२२]

अश्वस्तूपरो गोमृगस्ते प्राजापत्या आग्नेयौ कृष्णग्रीवौ त्वाष्ट्रौ
लौमशस्त्रकथौ शिंतिपृष्ठौ बार्हस्पत्यौ धात्रे पृषोदरः सौर्यो बुलक्षः
पेत्वः॥ (६१)

अश्वः पोडंशा॥ १॥ [२३]

अग्नये॒ऽनी॒कवते रोहिताञ्जिरनङ्गानङ्गोरामौ सावित्रौ पौष्णौ
रजतनांभी वैश्वदेवौ पिशङ्गौ तूपरौ मारुतः कल्माषं आग्नेयः
कृष्णो॒ऽजः सारस्वती मेषी वारुणः कृष्ण एकशिंतिपात्पेत्वः (६२)

अग्नयो॒ऽनी॒कवते द्वाविशतिः॥ १॥ [२४]

यदेकेन प्रजापतिः प्रेणानु यज्ञपापो विश्वकर्माग्नि आ याहि सुवर्गायु वत्रौ गायत्रेणाग्ने उदये
सुमीचीन्द्राय मयुरपां बलाय पुरुषमृगः सौरी पृष्ठतः शकु रुक्मरल्जः सुपुर्ण आग्नेयो॒ऽश्वो॒ऽग्नये॒ऽनी॒कवते

चतुर्विंशतिः॥२४॥

यदेकेन स पार्षीयानेतद्वा अग्रेधनुस्तद्वास्वेन्द्रज्येष्ठा अपां नप्रेऽन्धस्तूपरो द्विषष्टिः॥६२॥

यदेकेनैकशितिपात्येत्वः॥

हरिः ॐ ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां पञ्चमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः
समाप्तः॥५-५॥